

ACC. N:R M. 13614: 1-11.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *P. A. Lomason, Tjörnarps*
Härad: *L. Asbo, V. Göninge* Berättare: " " "
Socken: *Höja, Häglinge och Tjörnarps* Berättarens yrke: *folkskollärare*
Uppteckningsår: *1954* Född år *1871* i *Höja*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jakt och djurfångst. s. 1-11.

LuF 101.

Svar!

M. 13614

Tjörnarp den 8 december 1954

Folklivsarkivet.

Härmed sänder jag svar på så många frågor, som jag kunnat besvara. Jag liksom känner på mig, att jag skrivit för mycket i flera fall, men om så är, så går det väl för sig att stryka åtskilligt. Ämnet var emellertid lockande, och det-ta gjorde, att jag blivit mångordig.

Med utmärkt högaktning

P. H. Svanberg

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

ACC. N:R M. 13614: /

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Räv. Icke sällan förekom räv i min hemförsamling, och i både Häglinge och Tjörnarp förekommer han allt för talrikt. Ja, han förefaller omöjlig att utrota. Vanligen skedde jakten på det sättet, att "man gick ut för att jaga", och då hände det och händer rätt ofta, (man träffar på räv. Kommer jägaren mot räven och har mot vind, så kan det hända, att han kan komma så nära, att räven är i skott-håll, men har jägaren med vind, så förnimmer Mickel i allmänhet, att någon kommer, och han har både förstånd och list med sig,

En egendomlig rävjakt ägde för tre à fyra år sedan rum här i Tjörnarp. Fyra unga män gingo en dag ut för att jaga. Snart nog träffade de på en Mickel. Han var inte längre ifrån jägarna, än att de kunde hoppas träffa honom, vilket de också gjorde. Skottet tog dock inte värre, än att räven kunde lunka i väg ganska duktigt. Man såg emellertid, att han "linkade", och beslöt att följa honom, Detta var inte svårt, ty det låg snö på marken, och man kunde följa spåren. För att skydda sig hade räven krupit in i ett stenröse. Men hålet för honom var för litet; han fick endast plats till kroppen; svansen var utanför hålet. Nu ställde sig två av jägarna, en vid vardera sidan om räven, medan en tredje tog fast i svansen och drog av alla krafter. De två voro utrustade med stora järnstänger och knölpåkar och skulle, om "dragaren" kunde få ut räven, genast ge honom väldiga dråpslag över ryggen. Kunde de inte detta, så kom med säkerhet räven att på det

Luf 101
/

ACC. N:R M. 13614:2.

svåraste

bita den dragande i händerna. Rävnen stretade emot på det värsta han orkade. Man försökte att med tillhjälp av en järnstång få ut vilddjuret, men den stackaren ~~blev~~ bet i järnstången så våldsamt, att han bet ett par tänder av sig. Antligen måste han ge med sig. Men så snart han kommit med halva kroppen eller lite mer ut ur hålet, så fick han sådana våldsamma slag tvärt över ryggen, att han dog. (Händelsen är absolut sann. Det var vänner och bekanta till mig, som utförde "jakten".)

En kusin till mig gjorde en gång en lyckad rävjakt. Han hade funnit en rävlya och var övertygad om att där fanns ungar. Han började gräva för att komma i besittning av dem, och det lyckade över förväntan. Sju små vackra rävungar blevo fångade. De sex avlivades med detsamma, men en fick leva. På kvällen band ~~han~~ ^{kusinen} ett litet tjuder om halsen på ungen och tjudrade honom helt nära ett träd, i vilket han själv klättrat upp och hade bössa med sig. Det lilla djuret tyckte inte om behandlingen utan började uppgiva nödrop. Vid 11-tiden på kvällen skrek han av alla krafter, och då — "störst är kärleken." Något rörde sig och kom närmare. Det var mor, men hon fann sig nog förvånad över att länken, som rävungen hade om halsen, i någon mån skramlade, varför hon stannade den ena gången efter den andra. Men när rävungen såg henne, klände han i att skrika är värre, och då kunde inte mor dröja utan skyndade sig i väg mot det älskade barnet.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

ACC. N:R M. 13614:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

men då--- pang, och där låg rävhonan död.

Nu skyndade sig min kusin ned från trädet och drog bort det skjutna djuret samt tog åter plats i trädet. Efter ett par timmar kom pappa. Även han hade hört det diskade barnets nödrop och skyndade till hjälp, men så utspelades samma äventyr med honom som med honan. Sedan blev ungen dödad. Detta skedde för 65 år sedan

Ännu en historia känner jag mig manad till att berätta. Den är från Häglinge och ägde rum för några få år sedan. Hos en lantbrukare Johan Andersson gjorde räven besök bland hönsen. Han tog inte mer än tre hönor, men det retade aptiten, och man kunde vara säker på att han skulle komma igen efter ett par nätter. En person lejdes för att stå på lur. Han ställde sig i stallet, där man hade ett öppet fönster. Det kan tilläggas, att det var på sommaren. Jägaren stod där en natt och en till, men ingen räv kom. Men jägaren var ihärdig: han stod där även den tredje natten. Vid 2-tiden på morgonen stack Mickel in nosen på gården, och snart stod han där "i egen hög person" men då--- pang, och så var det slut med honom.

Rävns skadegörelse. Det är svårt att yttra sig därom, ty personer finnas, som påstå, att den skada han gör, uppväges genom den nytta han åstadkommer genom att fanga råttor, sorkar och andra skadedjur. En lantbrukare här i Tjörnarp, närmare bestämt i Gunnarp, villenog inte gärna höra talas om rävns nytta, ty

ACC. N:R M. 13614: 4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

då han en morgon för några år sedan kom ut, fann han, att ett 60-tal hönor lågo ihjälbitna. Manneⁿ beräknade förlusten till 500 kronor. Det förfärliga med räven är, att han inte nöjer sig med en, utan han biter om möjligt är ihjäl alla.

Hos en lantbrukare i Ynglingarum av Häglinge församling lyckades en räv komma upp på taket till hönshuset samt riva hål på detsamma och gå ned och bita ihjäl alla hönsen, över 20 stycken. Här måste jag tillägga, att hönshuset var ingrävt i en backe, så att det endast var tak på ena sidan, varför det var lätt för räven att komma upp på taket.

En nyligen avliden kyrkoherde-- Han var inte från någon av de nämnda församlingarna-- var intresserad av sina höns, omkring 15. Han brukare varje kväll stänga för hönsen, men en kväll brydde han sig inte om det. Men det skulde han ha gjort, ty just den natten kom räven och bet ihjäl alla.

En lantbrukare i Tjörnarps berättade för mig, att et år bet räven ihjäl 10 gäss för honom. Exempelen skulle kunna mångfaldigas. Under min Häglingetid hände det ofta, att personer rökade eller grävde ut rävar där.

Rådjur förekomma i Tjörnarps men inte talrikt. Mest förekomma de på Svenstorps ägor, men vem som har jakten, är obekant för mig. Förmodligen är det godsägaren, som själv sköter därom. Det kan dock tilläggas, att åtminstone ett par rådjur ha skjutits i år

4.

ACC. N:R M. 13614:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

helt nära den plats, där jag bor.

Dovhjort och kronhjort . För några år sedan såg jag vid Tjörnarps järnvägsstation några jägare komma. Det var "riktiga" jägare och inga tjuvskyttar. De hade skjutit en dovhjort. Var de hade träffat på honom, är mig obekant, men jag föreställer mig att det var på Svenstorps gård, där det finnes ett ofantligt stort skogsområde.

Det var i skördetid, och säden var mogen att hugga. En lantbrukare i Ynglingarum av Häglinge församling, skulle just ut och hugga säd. Då han kört runt sädesfältet med sin skördemasin några gånger, fan han, att ett stort djur låg där dött. Det var en kronhjort. I själva verket dugde endast hornen, och den har jag sett många gånger. Här hade med säkerhet tjuvskyttar varit framme. Om jag minnes rätt, kunde man se, att något skott hade träffat. Detta skedde för omkring 45 år sedan

Utter. Utter förekommer men inte talrikt. Han förekommer t.o.m. vid och i Tjörnarpsjön. En lustig utterjakt ägde rum i Ljunga av Häglinge församling för omkring 30 år sedan. En ung lantbrukare skulle en kväll gå ut och se sig om "i marken." Han tog bössan med sig. Då han kommit ned mot den lilla ån, som flyter fram där, stannade han och stod en god stund. Plötsligt fick han se, något som rörde sig. Han sköt, och djuret blev liggande. Knappt hade skottet smällt, förrän ännu ett djur, till synes

ACC. NR M. 13614:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

av samma slag som det förstnämnda, syntes. Åter sköt han. Även detta djuret, vad det nu kunde vara, blev liggande. Då lantbrukaren kom fram, fann han två praktiga uttrar ligga döda.

Grävling. I Häglinge var och -- så förmodar jag -- är gott om grävling. Skinnet har intet egentligt värde, men i allmänhet drog man nog skinnet av skjutna grävlingar, ty man fick av de vanligtvis mycket feta djuren ett fett, som var alldeles utmärkt till vagnsmörja.

Hare. Självt har jag under många år varit en intresserad jägare och har skjutit ganska många djur av olika slag. Under min Häglingetid, då jag jagade mycket, fanns både svenska och tyska harar. Den svenska haren var dock sällsynt i jämförelse med den tyska. Man sköt hare, då "en jägare gick sig att jaga". Stundom kunde det hända, att haren "tryckte" så hårt, att man endast med svårighet kunde få upp honom. Att skjuta en hare, då han låg i sin håla, var ju ingen jakt. -- Det har varit gott om hare i både Häglinge och Tjörnarp, men för närvarande är det enligt uttalande från jägare mycket ont om hare. Man tror, att ungarna under sommaren skadades av det myckna regnet.

Älg. Jag har aldrig jagat älg, men under de 23 år jag bott i Tjörnarp, ha många älgar blivit fallda här. Älgarna skjutas med studsare. Här måste jag berätta om en mycket lustig historia. En man, som endast bor ett hundra meter från min bostad, är

ACC. N:R M. 13614:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

absolut socknens mest framstående älgjägare. Både han och jag bo mycket nära stora landsvägen, där hus ligger intill hus. Hur många älgar, som fallit för hans säkra skott, vet jag inte, men de ha varit ganska många. Nu hände sig för ett tiotal år sedan—det var en söndagsmorgon, att tre älgar kommo sakta vandrande fram mot det tätbebyggda samhället. Om inte mitt minne sviker mig, så var det två tjurar och en ko. Det var vid den tiden, då älgarna var fridlyst. Förmodligen hade djuren känning av att deras värsta fiende bodde där, ty det var just hos honom, de gjorde besök. Han hade en bra hönsgård, men den tyckte inte älgarna om utan satte hornen i stängselnätet och revo ned så mycket de orkade. Sedan gingo de lugnt ut och ställde sig ~~lugnt~~ på vägen, som är mycket livligt trafikerad. Därefter "trampade" de över det staket, som skiljer direktör Borgs fastighet från vägen samt gingo lugnt ned till sjön, den de simmade över, samt vandrade sedan upp i "Prästskogen."

Rapphöns. För i tiden—för 50-å 60-år sedan—var det mycket gott om rapphöns. Jag minns från min barndom, att jag var med min förutnämnde kusin, då han jagade rapphöns, och någon gång sköt han nära ett tjog av de läckra fåglarna. Även i Häglinge var det för 45 år sedan gott om rapphöns. Hur det varit i Tjörnarp i det avseendet, vet jag inte. Nu synes det, som om rapphönsen skulle utdö. De borde fridlysas under några år. Rapphönsen

ACC. N:R M. 13614:8

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

jagades nästan alltid med tillhjälp av hund.

Fasanen har efter den stora minskningen under de kalla vintrarna ökat betydligt. Jag har skjutit både fasan och morkulla, men morkullan är inte alltför vanlig. Det är emellertid en intressant jakt. Man hör, när fågeln i skymningen kommer, och då gäller det att skjuta honom. Märk "honom", ty det lär endast vara det maskulina könet, som flyger. Jag har läst, att fasanen skall vara en dum fågel, och jag kom alltid till den uppfattningen.

Tjäder och Orre . Båda arterna förekomma i både Häglinge och Tjörnarpsjön men i allmänhet i ringa antal. Båda arterna skötes med hagelböss. Jag har aldrig lyckats skjuta någon tjäder, men orrar har jag "tagit" åtskilliga.

Sjöfågel I både Häglinge och Tjörnarpsjön är det gott om sjöfågel, mest gräsänder. I Tjörnarpsjön var det under några år gott om doppingar, men de äro i själva verket otrevliga fåglar. Ingen tyckte om dem, inte ens gräsänderna-- och därför ha de minskat betydligt i antal. Gräsänderna äro däremot mycket vanliga, och varje år ha vi några kullar i sjön. Jag har för länge sedan slutat med jakten, men i stället har jag blivit den passionerade fiskaren. Jag bor endast 90 meter från Tjörnarpsjön, och här nere hade jag i sommar en flock ällingar, som voro så tama, att de nästan följde mig, så snart jag var ute och rodde. Detta

ACC. N:R M. 13614:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9.

berodde därpå, att jag fångade småfisk, småmört, som jag gav dem. På grund av att de voro så tama, så voro de lätta att komma åt, då de blevo lovlige. Antagligen sköt någon illasinnad person dem, ty de försvunno i en hast.

Iller. Om det finnes mer än en art iller i våra bygder, vet jag inte. Men flodillern förekommer i både Häglinge och Tjörnarp, ehuru antagligen i ringa mängd. Säkert är, att han förekommer i Tjörnarpssjön. ~~Han är~~. Han lär ha samma natur som räven: han biter ihjäl så mycket, han kommer över. En murare här i Tjörnarp hade för ett par år sedan satt ut en mjärde i sjön. Han skulle fånga fisk i den. Några småmörtar hade kommit i mjärden, men då muraren tog upp den, hade han en flodiller (död) med. Han drog skinnet av och sålde detsamma för 100 kronor.

Enligt uppgift var det en flodiller, som gjorde påhälsning i fjor hos en lantbrukare Anton Nilsson i Häglinge. Illern hade kommit in i hönshuset och ställt till ett förfärligt blodbad. Då fru Nilsson kom ut om morgonen för att ge sina "pullor" nödig mat, hade hon närapå fått en chock. 29 hönor lågo döda i hönshuset, och själva "husfadern" "tocken" hade inte ens sluppit undan. Man misstänkte genast, att en iller varit fridstöraren. Anton Nilsson, som hade gevär, gjorde sig redo att skjuta våldsverkaren och ställde sig på lur. Efter mer än en timmes väntan, då ingen inkräktare kom, vände Anton Nilsson tillbaka och gick

ACC. N:R M. 13614:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

in i hönshuset. Men när han kom dit, fann han, att illern hade ytterligare bitit ihjäl 3 hönor till. Men då fick han också syn på stråtrövaren, som snart fick "gå till de sälla jaktmarkerna."

För ett par månader sedan slog en lantbrukare Sigfrid Jönsson, Tjörnarp, ihjäl en flodiller. Jönsson befann sig på taket för att utföra något reparationsarbete. Plötsligt blev det ett förfärligt väsen i hönshuset. Jönsson skyndade sig ned för att se, vad som stod på i hönshuset. Så snart han öppnade dörren, flögo de förskrämda djuren mot honom och for ut på gården. Med detsamma såg Jönsson vilddjuret, som snart blev ihjälslaget. Det var, med hänsyn till det höga priset på skinn, en lycklig fångst.

Rättor. Förr i tiden hade man "klossafällor", då rättorna blevo ihjälslagna, då "klossen" föll på dem, samt fällor, i vilka rättorna fångades levande. Nu för tiden har man ett slags fällor, där en stålfjäder slår ihjäl rättan

Jaktmark. I både Häglinge och Tjörnarp finnes utmärkt jaktmark: bördiga åkerfält, skogar, ljungfält med enebuskar omväxla. I allmänhet ha lantbrukarna jakten hortarrenderad. Någon betydande person i socknen har vanligen arrenderat jakten. Arrendeavgiften torde växla mellan 25 öre och 1 krona per har..

Jakten i både Höja, Häglinge och Tjörnarp är inte av den betydelse, att den kan kallas näringsgren. Den betraktas i allmänhet som ett nöje. I många fall jagas det mest under söndagarna. Några

10.

ACC. N:R M. 13614: //.

Ljnsröskyttare

kanon

i egentlig mening gjorde jag aldrig, men helt fritt för dem
var det inte. Vad mig själv angick, så fick jag jaga fritt i
flera av de byar, som finnas i Häglinge..

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

//

//